

ПОЛТАВСЬКА БИТВА

Удосвіта 27 червня 1709 р. почалася знаменита Полтавська битва, що на багато десятиліть визначила долі Росії та України. Російська армія налічувала 76 тис. солдатів та офіцерів, у тому числі й 20 тис. українських козаків. Шведи мали під Полтавою 20-тисячну армію і, крім того, 1 тис. козаків на чолі з Мазепою, які не брали участі в битві, охороняючи шведський обоз. Карл XII, виїхавши напередодні на рекогносцировку (огляд місцевості) із двома своїми гвардійцями, та зустрівся з козачим пікетом і вирішив його атакувати. Король особисто бився з козаками і був при цьому серйозно поранений у ногу. Отже, в день битви Карл не міг сидіти на коні або керувати своїми військами з носилок. Він передав командування фельдмаршалу Реншильду.

Битва почалася атакою шведської кавалерії та піхоти. Росіяни, побудувавши заздалегідь п'ять редутів, за допомогою козацької кінноти відбили цю атаку. При цьому російська кавалерія під командуванням князя Меншикова та козацький корпус під командуванням Палія, провівши контратаку, відрізали частину шведських військ від їх основних сил і примусили їх незабаром до капітуляції. Карл XII, перебудувавши свої війська, чекав підходу батальйонів, зв'язок з якими був утрачений, але вони були вже в російському полоні. О 9 годині ранку Петро I почав виводити свої війська з табору. Шведи не повірили своїм очам – російська армія, яка завжди відступала перед ними, стала шикуватися в бойові порядки, щоб прийняти бій. Почалася наполеглива битва, в ході якої шведи, що не мали артилерії, почали поступово відступати. Тут же на них була проведена атака всієї російської кавалерії, внаслідок якої шведи, не витримавши натиску, побігли з поля бою. У

полон до росіян попали фельдмаршал Реншильд, перший міністр, генерали. Тим часом Карл XII і Мазепа з невеликим загоном переправилися через Дніпро й утекли в турецькі володіння. 16 тис. шведів здалися в полон. Перемога була повною й беззастережною.

Карл XII надовго вибув із боротьби, а колишній гетьман Мазепа 21 вересня помер у молдавському місті Бендери у віці 70 років. Разом із Мазепою до Молдавії втекли близько 50 представників козацької старшини, 500 козаків і більше 4 тис. запорожців. У 1710 р. емігранти обрали своїм гетьманом Пилипа Орлика, який навіть склав власну конституцію, на випадок повернення до України. На початку 1711 р. Орлик із запорожцями і татарами вступив на територію України, але незабаром був розбитий і втік. Довгі роки українські емігранти поневірялися європейськими країнами, але повернутися на батьківщину їм так і не вдалося. Не довіряючи більше українцям, Петро I приставив до гетьмана Скоропадського свого «спостерігача» Ізмайлова із двома полками й секретним розпорядженням: за щонайменшої підозри заарештувати гетьмана й усю козацьку верхівку. Гетьманська резиденція була перенесена до міста Глухова, ближче до Росії. На чолі української козацької армії був поставлений російський командувач, козацькі полки також очолили російські офіцери. Представники російського дворянства почали отримувати в Україні величезні земельні наділи.